

Kadernota 2027

3.3 Voorstellen Kadernota 2027 – opdrachten van PS

Programma 5: Economie en Mienskip

Het versterken van basisvaardigheden in Fryslân op het gebied van lezen, schrijven en digitale vaardigheden, zal een positieve invloed hebben op werk en arbeidsmarkt, sociale samenhang en participatie, gezondheid en de toegang tot voorzieningen en democratische processen.

Hiermee geeft Fryslân een voorbeeld hoe te komen tot de balans tussen economie, maatschappij en ecologie om mensen gelukkiger te maken. In het voorstel hierna is dit onderdeel verder uitgewerkt, inclusief het budget.

Versterken basisvaardigheden Fryslân

Fryslân heeft een relatief hoog aandeel inwoners met beperkte basisvaardigheden. Daaronder verstaan we lezen, schrijven en digitale vaardigheid. In de motie 'Investeren in een weerbaar en leefbaar Fryslân' (november 2025) wordt daarom gevraagd om een aanpak voor het versterken van basisvaardigheden in Fryslân. Goede basisvaardigheden zijn essentieel voor deelname aan de maatschappij en de arbeidsmarkt en voor persoonlijk welzijn en ontwikkelmogelijkheden.

Gelijke kansen

De aanpak van laaggeletterdheid verschilt per gemeente en daarmee ook het aanbod voor de inwoners van Fryslân. Met een provinciale aanpak en in samenwerking met de gemeentes en uitvoeringspartners brengen we bestaande initiatieven samen in een programma dat in de hele provincie gelijke kansen creëert.

De ambitie: binnen tien jaar minimaal 90% van de Friese inwoners tussen de 16 en 76 jaar voldoende basisvaardig, met de focus op taalvaardig. Kinderen starten niet meer met een taalachterstand op de basisschool. (Sluit aan op de ambitie van het Fries Leesoffensief).

Door nu te investeren in een aanpak die preventie (0-16 jaar) en curatie (volwassenen) verbindt, wordt in de komende vijf jaar toegewerkt naar een situatie waarin in Fryslân basisvaardigheden structureel sterker zijn verankerd in het onderwijs, op de werkvloer en in gezinnen (taalrijke omgeving). Zo kan de cyclus van laaggeletterdheid worden doorbroken. Het Fries vormt daarbij een krachtige drager van de inzet op basisvaardigheden.

De provincie is al actief op dit terrein. In 2023 is de provincie met steunorganisatie bibliotheken FERS gestart met het Fries Leesoffensief, vanuit een eerder initiatiefvoorstel. In 2024 hebben we onderzoek laten doen naar de geletterdheidsaanpak in Fryslân. Uit dat onderzoek blijkt dat meerjarige financiële ondersteuning nodig is om structurele verandering te bewerkstelligen. Dit kadernotavoorstel voorziet in middelen voor een meerjarenprogramma met de looptijd 2027-2031, een aanpak die bestaat uit vier bouwstenen:

1. Bouwen aan een sterke basisinfrastructuur

Stipers/aanjagers basisvaardigheden via gemeenten, ontwikkeling en uitbreiding kennis en expertise, lerend netwerk, deskundigheidsbevordering, versterkingsbudgetten voor partners.

2. Opschalen aanbod basisvaardighedenprogramma's

Provinciaal opschalen van succesvolle (landelijke) programma's en activiteiten rond taal en lezen voor kinderen en volwassenen in het Nederlands, Fries en meertalig. Programma's zoals BoekStart (0-4 jaar), De bibliotheek op school (basisonderwijs, voortgezet onderwijs, mbo en hbo), leeraanbod MKB, Voel je goed (combinatie gezondheidsvaardigheden en taal), Gezinsaanpak Basisvaardigheden, digitale vaardigheden. Materialen zoals (Friese) boeken, cursuspakketten en digitale leerlijnen. Met o.a. onderwijspartners, bibliotheken, arbeidsmarktpartijen/mkb, taalinstellingen en gemeenten.

3. Uitvoeren pilots voor een weerbare, leefbare en taalvaardige mienskip

Pilots met nieuwe methoden die zorgen voor sterke lokale ecosystemen met weerbare en taalvaardige inwoners. Geïnspireerd door succesvolle voorbeelden zoals in Ierland ('wrap around approach') België, maar ook in Fryslân zelf (o.a. 'Waadkracht'). Innovatieve lokale voorzieningen, digitale en laagdrempelige/gratis dienstverlening (bijvoorbeeld van bibliotheken) op het platteland en in de stad.

4. Monitoring, kennis en onderzoek

In samenwerking met Planbureau Fryslân, gemeenten en uitvoeringspartners worden de initiatieven gemonitord en geëvalueerd. De uitkomsten worden gebruikt voor bijsturing op de programma's en om de raden en staten te informeren over de voortgang en na afloop van het programma, de evaluatie. Bij voldoende impact kan na twee jaar het tweede deel van het budget vrijgegeven worden.

Inzet middelen

De looptijd van het programma is 2027 t/m 2031. Het gevraagde investeringsniveau loopt jaarlijks op: € 2,5 mln. in 2027, € 4,5 mln in 2028, € 6,5 mln in 2029, € 7,5 mln. in 2030 en € 7,5 mln in 2031.

In het programma wordt een knip aangebracht. Alleen de middelen voor de eerste twee jaar (2027 en 2028) worden nu toegekend. Met deze middelen wordt gebouwd aan de sterke basis (bouwsteen 1) en wordt gestart met ontwikkeling en uitbreiding van leer- en lesprogramma's. Ook wordt de uitvoering van de pilots voorbereid. In deze fase vindt ook de planvorming plaats voor de tweede fase van programma (2029 t/m 2031).

In 2027/2028 wordt een plan voorgelegd (inclusief afspraken over de borging bij gemeenten en uitvoeringspartners na 2031) aan Provinciale Staten. Op basis van dit plan kunnen de middelen voor de periode 2029 tot en met 2031 vrijgegeven worden. In 2031 moet er een sterke basisstructuur staan met een provinciebrede aanpak. De aanpak wordt geborgd in programma's van de betrokken partners voor de continuïteit na 2031.

Voorstel:

€ 7.150.000 voor de periode 2026-2028

€ 21.500.000 voor de periode 2029-2031 (PS-voorwaardelijk)